

γαστέρα ἢ, Ἡπ. (Ζαγόρ.) Θεσσ. (Ζαγορ.) Ἴκαρ. Ἰμβρ. Κάρπ. Κρήτ. Κύθηρ. Μακεδ. (Θεσσαλον. Καταφύγ. Ὀλυμπ. Σέρρ. Χαλκιδ. κ.ά.) Μῆλ. Πελοπν. (Μάν.) Προπ. (Ἀρτάκ. Κούταλ. Κύζ. Μηχαν.) Ρόδ. κ.ά. — Λεξ. Βάιγ. Μπριγκ. Βλαστ. 337 Πρω. Δημητρ. *βαστέρα* Κάρπ. *ἀγαστέρα* Ἄνδρ. Ἀντικύθ. Κρήτ. Κύθηρ. *αστέρα* Κέρκ. (Νύμφ.) Κύθηρ. Κύθν. Μακεδ. (Κηπουρ.) Ρόδ. Σάμ. — Λεξ. Βλαστ. 399 *στέρα* Κύπρ. *γαστέρας* ὁ, Μῆλ. Προπ. (Ἀρτάκ. Κύζ. Μαρμαρ.) — Λεξ. Βλαστ. 311 *αστέρας* Ἡπ. (Θεσπρ.) Θήρ. Ἴκαρ. Κρήτ. Κύθηρ. Κύθν. Κύπρ. Προπ. (Προκόνν.) Σάμ. — Λεξ. Βλαστ. 399 *αστέρας* Κέως Μέγαρ.

Τὸ Βυζαντ. *γαστέρα*. Ὁ τύπ. *ἀγαστέρα* καὶ ἐν Ἀγαπίου Γεωπονικῶ (ἔκδ. Βενετίας) σ. 142 καὶ ἐν Φορτουν. Β στ. 290 (ἔκδ. Σ. Ξανθοῦδ. σ. 78). Ὁ τύπ. *αστέρα* δι' ἀποβολὴν τοῦ ἀρκτικοῦ γ, ὁ δὲ τύπ. *στέρα* διὰ περαιτέρω ἀποβολὴν τοῦ ἀρκτικοῦ α. Πβ. Γ. Χατζιδ., MNE 1, 224. 2, 417. Διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ γένους εἰς τὸν τύπ. *γαστέρας*, βλ. αὐτόθ. 2, 51, 112, διὰ δὲ τὴν μετακίνησιν τοῦ τόνου εἰς τὸν τύπ. *αστέρας*, πβ. τὰ ἀνάλογα *ἀγκῶνας* > *ἄγκωνας*, *ἀστέρας* > *ἄστερας*, κλπ.

1) Ἡ κοιλία, τὸ ὑπογάστριον Ἴκαρ. Κέως Κρήτ. Κύθν. Κύπρ. Μέγαρ. κ.ά. — Λεξ. Πρω. Δημητρ.: *Δὲ ἀρώει, γιατί θέλει, λέει, νὰ καθαρίσῃ ἡ-γ-ἀγαστέρα* δου Κρήτ. *Σφίγγω τὸν ἄστέρα μου ἀπὸ τὸ βόνο* Κύθν. 2) Ἡ γαστραλγία, ὁ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ὑπογάστριον ἐν γένει ἐντοπιζόμενος πόνος, συνήθως ὁ ἰσχυρὸς καὶ ὀξύς, ἀνεξαρτήτως αἰτιολογίας Ἡπ. (Θεσπρ.) Θήρ. Ἴκαρ. Κέρκ. (Νύμφ.) Κρήτ. Κύθν. Κύπρ. Μακεδ. (Κηπουρ.) Μῆλ. Ρόδ. Σάμ. — Λεξ. Βλαστ. 399 Πρω. Δημητρ.: *Ἐχω γαστέρα* Ἴκαρ. *Ἡῶρε δὸν ἡ γαστέρα* του Ρόδ. *Ἐχει τὸν ἄστέρα* δου Κρήτ. *Ἐχου τὸν ἄστέρα* Σάμ. *Πκιάνει τὸν ἡ στέρα τζαὶ κλώθεται σὰν τὸ φ'ιν* Κύπρ. || Ἄσμ.

Μάννα, καρδιά μου μὲ πονεῖ, μάννα, καὶ τὸ κεφάλι, μάννα, κι ἄστέρας μ' ἐπιασε καὶ θε' νὰ σκάσ' ὡς Ἡπ. (Θεσπρ.) (βράδου

Μάννα, τὰ πόδια μου πονῶ, μάννα, τὴν γεφαλή μου, μάννα μ', ἄστέρα μὲ κρατεῖ καὶ θε' νὰ πᾶ' νὰ πέσω Ρόδ.

ἄστέρ' ἄστέρα μελανή, | μελανή μελανωμένη, ὄλοι σὲ λένε μελανή | κ' ἐγὼ σὲ λέω ἄστέρα (ἐξ ἐπωδ.) Κέρκ. (Νύμφ.)

στέρα στέρα μελανή, | μελανή μελιτζανή, πού 'σαι 'ς τ' ἄντερο πλεμένη | τζαὶ 'ς τὸ γαῖμαν (τυλιγμένη

(ὁμοίως) Κύπρ. Συνών. *ἀντερόκομμα, ἀντερόλυσσα, κοιλιόκομμα, κόφιμο, στρόφος.* 3) Συνεκδ., ἢ ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ ἡνύστρου (τετάρτου μέρους τοῦ στομάχου) τῶν γαλαθηνῶν ἀμνῶν καὶ ἐρίφων λαμβανομένη πυτία, χρησιμοποιουμένη μετὰ σχετικὴν παρασκευὴν εἰς τὴν τυροκομίαν Ἀντικύθ. Ἰμβρ. Κάρπ. Κρήτ.: *Ἐξέχασε νὰ βάλῃ ἀγαστέρα καὶ γιὰ 'κειονὰ δὲ βήσσει τὸ γάλα* Κρήτ. Συνών. *γαστέρι 1β, μαγιά, πυτιά.* 4) Μεταφ., κοιλιοσχίμον δοχεῖον ὑάλινον, πήλινον, μετάλλινον ἢ ξύλινον χρησιμοποιούμενον ὡς οἰνοχόη ἢ ὑδροχόη Ἄνδρ. Ἡπ. (Ζαγόρ.) Θεσσ. (Ζαγορ.) Μακεδ. (Θεσσαλον. Καταφύγ. Ὀλυμπ. Σέρρ. Χαλκιδ. κ.ά.) Πελοπν. (Μάν.). — Λεξ. Βάιγ. Μπριγκ. Βλαστ. 337 Πρω. Δημητρ.: *Πάρι μιὰ γαστέρα κι πάρι νὰ βάλ'ς κρασί* Μακεδ. (Ὀλυμπ.) || Ἄσμ.

Μόνε γαστέρα κουπωτὴ μὲ τ' ἀσημένιο χέρι, πῶκανες κρύσταλλο νερὸ χειμῶνα καλοκαίρι (ἐκ μοιρολ.) Πελοπν. (Μάν.)

Βάλτε νερὸ 'ς τὴν ἀγαστέρα τσαι τὰ φύλλα τῆς 'μερόλιας τσαι τοῦ βάτου τὴν κορφὴ

(ἐξ ἐπωδ.) Ἄνδρ. Συνών. *γαστερικό, καράφα, μποτίλια, τσότρα, φλασκί.* Ἡ σημ. καὶ Βυζαντ. β) Εἶδος μονώτου δοχεῖου κοιλιοσχίμου, χωρητικότητος ἡμισείας ἢ μιᾶς ὀκάς, ὅπερ χρησιμοποιεῖται ὡς μέτρον ἐλαίου ἢ οἴνου Ἀντικύθ. Κρήτ. Κύθηρ. κ.ά. — Λεξ. Βάιγ. γ) Τὸ σακκοειδὲς ἀνοίγμα τῶν ἀλιευτικῶν δικτύων, ἐντὸς τοῦ ὁποίου συσσωρεύονται τελικῶς οἱ ἀλιευθέντες ἰχθύες Προπ. (Ἀρτάκ. Κούταλ. Κύζ. Μαρμαρ. Μηχαν. Προκόνν.). — Λεξ. Βλαστ. 311 : *Τὰ ψάρια εἶναι μέσα 'ς τὴ γαστέρα* Ἀρτάκ. *Μιὰ μεγάλ' γαστέρα μπορεῖ νὰ πάρῃ χιλιάδες ὀκάδες ψάρια* αὐτόθ.

γαστέρι τό, ἀμάρτ. *γαστέρ'* Ἰμβρ.

Ἐκ τοῦ οὐσ. *γαστέρα*.

1) Τὸ ἡνύστρον (τέταρτον μέρος τοῦ στομάχου) τῶν γαλαθηνῶν ἀμνῶν καὶ ἐρίφων. β) Συνεκδ., τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν σφαγὴν τοῦ ζώου ὄξινον γάλα, χρησιμοποιούμενον πρὸς παρασκευὴν πυτίας διὰ τὴν τυροκομίαν. Συνών. *γαστέρα 3.*

Ἡ λ. καὶ ὡς τοπων. Θάσ.

γαστερικό τό, ἀμάρτ. *ἀγαστερικό* Κρήτ.

Ἐκ τοῦ οὐσ. *γαστέρα*, παρ' ὃ καὶ *ἀγαστέρα*, καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. *-ικό*, δι' ἣν ἰδ. *-ικός*.

Μικρὸν σφαιροειδὲς δοχεῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διατηρεῖται ἡ «γαστέρα», δι' ὃ ἰδ. *γαστέρα 3.*

γαστερίτσα ἢ, Πελοπν. (Μάν.) — Κ. Πασαγιάνν., Παραμύθ., 46.

Ἐκ τοῦ οὐσ. *γαστέρα* καὶ τῆς ὑποκορ. καταλ. *-ίτσα*.

Μικρὸν μετάλλινον δοχεῖον χρησιμεῖον ὡς ὑδροχόη ἢ οἰνοχόη ἐνθ' ἄν.: *Ἀπήθωσε τὴ γαστερίτσα του ξέχειλη κρασί... κι ἀρχίνησε νὰ μᾶς μολογάῃ γιὰ τοῦ Φονιά τὸ Λαγκάδι* Κ. Πασαγιάνν., ἐνθ' ἄν. Πδ. *γαστέρα 4.*

γάστρα ἢ, πολλαχ. καὶ Πόντ. (Τραπ. Χαλδ. κ.ά.) *γιάστρα* Νάξ. (Ἀπύρανθ.) *γιάστρα* Νάξ. (Ἀπύρανθ.) *γάστρα* Καλαβρ. (Μπόβ. κ.ά.) *γράστα* Ἀπουλ. (Καλημ.) Καλαβρ. (Μπόβ.) *βάστρα* Κάλυμν. Κῶς Ρόδ. Τῆλ. Χάλκ.

Τὸ ἀρχ. οὐσ. *γάστρα*. Βλ. καὶ *γλάστρα*.

1) Πήλινον ἢ σιδηροῦν σκεῦος, ἡμισφαιρικοῦ συνήθως σχήματος καὶ διαμέτρου 0,60 μ. περίπου, φέρον λαβὴν ἐπὶ τῆς κυρτῆς αὐτοῦ ἐπιφανείας καὶ χρησιμεῖον διὰ τὴν ἐψησιν ἄρτου ἢ φαγητοῦ. (Προκειμένου νὰ χρησιμοποιηθῇ, πυρακτοῦται ἐντελῶς ἐπὶ τῆς πυρᾶς τῆς ἐστίας, τίθεται ἀκολουθῶς ἀνωθεν τοῦ πρὸς ἐψησιν ἄρτου ἢ τοῦ μαγειρικοῦ σκεύους τοῦ περιέχοντος ἄρτον ἢ ἄλλο ἔδεσμα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καλύπτῃ τοῦτο καλῶς, καὶ ἐπικαλύπτεται ἐν τέλει διὰ τῆς ἀνθρακιᾶς, ἥτις ἀφηρέθη προηγουμένως ἐκ τῆς ἐστίας διὰ νὰ ἀποτεθῇ ἐπ' αὐτῆς ὁ ἄρτος ἢ τὸ μαγειρικὸν σκεῦος) πολλαχ. καὶ Πόντ. (Τραπ. Χαλδ.) : *Κάψε τὴ γάστρα νὰ ψήσουμε τὴν κοιλούρα* Ἡπ. (Δερβιτσ.) *Ἐψησα λιγούλι ψωμί 'ς τὴ γάστρα καὶ τοὺς ἔδωκα καὶ φάγανε* Πελοπν. (Καλάβρυτ.) *Μὴ τ' γάστρα φένουμε τ' βίττα* Ἡπ. (Κόνιτσ.) *Δὲ μ'*

δίψ' τ' γάστρα σ' νά ψήσουν νιά τυρόπ' ττα ; Εϋβ. ("Ακρ. κ.ά.) Συνών. γαστρί 2, γάστρος 1, μπογάνα, σάτσι, τσερέπα. 2) Είδος άβαθοῦς και πεπλατυσμένης πηλίνης χύτρας ή και άπλη πλάξ πηλίνη ή λιθίνη, έντός ή επί τών όποίων ψήνεται προχείρως άρτος, πίττα, κλπ. Κύθν. Κύπρ.: Παροιμ. 'Η πίττα τζαι ή γάστρα κάνονν τό σπίτι σπάστρα (διά τήν έντεῦθεν προκαλουμένην σπατάλην) Κύπρ. Συνών. πλακίν. 3) Τό μέρος τής έστίας, έφ' οὔ άνάπτεται ή πυρά Θράκ. (Κωστ. κ.ά.) Πβ. γωνιά. 4) Μετάλλινον γαστροειδές πύρανον "Ηπ. ('Ιωάνν.) Συνών. μαγκάλι. 5) Τό άλώβητον κατώτερον μέρος θραυσθέντος κοιλιοςχήμου πηλίνου άγγείου, χρησιμοποιούμενον διά τήν έντός αὔτου κατάσβεσιν άσβέστου ή άλλην άνάλογον χρῆσιν Νάξ. ('Απόραυθ. Τσικαλαρ.): Νά 'είρετε νερό μέσ' 'ς τή 'ιάστρα δοῦ γαλαχτισμάτου 'Απόραυθ. Βάνει τό νερό μέσα 'ς τή γάστρα και κάνει τόν πηλό Τσικαλαρ. Συνών. γαστρί 1β. 6) Πήλινον άγγεϊον με μικράν βάσιν, αλλά πεπλατυσμένον και κοιλιόσχημον πρός τά άνω (ή και τό πρός τήν βάσιν τμήμα θραυσθέντος όμοιοσχήμου οικιακού άγγείου), όπερ πληρούμενον χώματος χρησιμοποιεῖται εἰς τήν κατ' οἶκον καλλιέργειαν άνθέων, τό συνηθέστερον καλούμενον γλάστρα, δ ιδ. 'Απουλ. (Καλημ.) Εϋβ. (Αύλωνάρ. Κονίστρ. κ.ά.) Ζάκ. Θήρ. 'Ιθάκ. Καλαβρ. (Μπόβ.) Κάλυμν. Κέρκ. ('Αργυράδ. κ.ά.) Κεφαλλ. Κρήτ. ("Αγιος Βασίλ. 'Ιεράπ. Πεδιάδ. Σέλιν. Σητ. Σφακ. κ.ά.) Κύθηρ. Κύπρ. Κῶς Λευκ. Μεγίστ. Νάξ. ('Απόραυθ. κ.ά.) Παξ. Πελοπν. (Λάστ. Πιάν. κ.ά.) Ρόδ. Σίφν. Τήλ. Φολέγ.: 'Εχω μιá γάστρα με βασιλικό 'Ιθάκ. Πότις' τ' γάστρα Λευκ. || Παροιμ. Χατίριν δοῦ βασιλικού πίν-νει ή γάστρα τό ν-νερό (επί τών κατ' άνάγκην εύεργετουμένων πρός χάριν άλλου) Κάλυμν. || 'Ασμ.

'Απόψε τὰ μεσάνυχτα πού βασιλεύαν τ' άστρα, μου κλέψαν τό βασιλικό με τή γυαλένια γάστρα Πελοπν. (Πιάν.)

Βασιλικόν έφύτρεφα σε μιá γυαλένια γάστρα κ' έγύρισε κ' έσκέπασε τόν οὔρανό με τ' άστρα Κρήτ. (Σητ.)

Καράβι, καραβάκι, πού πῆς γυαλό-γυαλό, σα φουδωμένη γάστρα με τό βασιλικό Λευκ.

Τσῆ νύφη μας ή κεφαλή γάστρα 'ναι με τσι βιόδες κί άπ' όσες είμαστε 'παδέ, καλύτερ' εἶν' άπ' όλες Κρήτ. (Πεδιάδ.)

'Α βῶ και για τή γεφαλή, μιá γιάστρα με τσι βιόδες 'ς τή 'ειτονια πού κάθεται τσι δαιμονίζει όλες Νάξ. ('Απόραυθ.)

'Σ τή βόρτα τσῆ Παράδεισος εἶναι μιá γάστρα βιόδες, νά κόβγης κάθα Κυριακή, κ' έτσά τσι κόβγουν όλες (έκ μοιρολ.) Κρήτ. ('Ιεράπ. κ.ά.) Συνών. γαστρί 1γ.

7) 'Η κυψέλη τών μελισσῶν 'Ικαρ. Συνών. γαστρί 1ε.

8) Μεταφ., είδος μανδηλιού φέροντος κέντημα, όπερ παριστά άνθοφόρον άγγεϊον Τήλ. β) Παλαιόν 'Ενετικόν νόμισμα αξίας δύο σολδίων Ζάκ.: Παροιμ. Εῦρηκε τή γάστρα τσῆ κουλλούρας (δηλ. τό νόμισμα τής βασιλόπιτας' επί του εύρόντος ισχυρόν προστάτην. Διά τήν μεταφοράν τής σημασίας, βλ. Ν. Πολίτ., Παροιμ. 2, 276).

'Η λ. και ως τοπων. Μακεδ. (Σαρακ.) Προπ. ('Αρτάκ.)

γαστράκι τό, άμάρτ. 'ιαστράκι Νάξ. ('Απόραυθ.) γιαστράκι Νάξ. ('Απόραυθ.)

'Εκ του οὔσ. γαστρί, παρ' δ και 'ιαστρί και γιαστρί, και τής ύποκορ. καταλ. -άκι.

"Οστρακον κεράμιον, τεμάχιον μικρόν εκ συντριβέντος πηλίνου άγγείου. Πβ. γαστρί 3.

γαστρένιος επίθ. Κρήτ. Κύθν. Σέριφ. — Λεξ. Βάιγ. 'ιαστρένιος Νάξ. ('Απόραυθ.) γιαστρένιος Νάξ. ('Απόραυθ.) 'ιαστρένος Νάξ. ('Απόραυθ.) γάστρενιος Θήρ. (Οἶα)

Τό Βυζαντ. επίθ. γαστρένιος. Διά τόν τύπ. 'ιαστρένος, βλ. Γ. Χατζιδ., ΜΝΕ 2, 118. 'Ο αναβιβασμός του τόνου εἰς τόν τύπ. γάστρενιος κατ' αναλογίαν πρός τό γάστρινος, δ ιδ.

Κεράμιος, πήλινος ένθ' άν.: Σκουτέλλια γαστρένια Κύθν. 'Εδά 'λία χρόνια είχανε γαστρένια κιούγια Σέριφ. Τό 'ιαστρένιο τσικάλι νά σοῦ φέρω ή τό αλουμινένιο ; Νάξ. ('Απόραυθ.) Συνών. γάστρινος 1.

γαστρήσιος επίθ. άμάρτ. γαστρήσιους Στερελλ. ('Αρτοτ.)

'Εκ του οὔσ. γάστρα και τής παραγωγ. καταλ. -ήσιος. 'Ο ψηθεις ή μαγειρευθεις διά τής «γάστρας», δι' δ ιδ. γάστρα 1: Ψουμι γαστρήσιον.

γαστρί τό, "Ανδρ. Θράκ. (Κεσάν. κ.ά.) 'Ικαρ. Κέρκ. Κρήτ. (Βάμ. 'Ηράκλ. Σέλιν. Σητ. Σφακ. κ.ά.) Κύθηρ. Κύθν. Κύπρ. Παξ. Πόντ. (Κερασ. Οἶν. "Οφ. Σινώπ. κ.ά.) Ρόδ. Σίφν. — Λεξ. Βάιγ. Μπριγκ. Δημητρ. γαστρίν 'Ικαρ. Κύπρ. Πόντ. ('Ιμερ. Κερασ. Τραπ. κ.ά.) βαστρί Κάρπ. Κῶς Νίσυρ. Ρόδ. Τήλ. Χάκ. 'αστρί Κάρπ. 'ιαστρί Νάξ. ('Απόραυθ.) γιαστρί Νάξ. ('Απόραυθ.) χαστρί 'Ικαρ. Σύμ. γραστί Πόντ. (Οἶν. κ.ά.) γραστί 'Απουλ. (Καλημ.)

Τό άρχ. οὔσ. γαστρίον. Διά τήν τροπήν του γ εἰς χ εἰς τόν τύπ. χαστρί, βλ. Γ. Χατζιδ., ΜΝΕ 2, 420/21.

1) Τό περι τήν κοιλίαν και πρός τόν πυθμένα τμήμα τών πηλίνων άγγείων Κύπρ. Ρόδ. κ.ά. — Λεξ. Βάιγ.: 'Εκάμαμεν τό γαστρί, τώρα θα χτίσωμε τό πιθάρι (εἰς τήν γλώσσαν τών άγγειοπλαστῶν) Ρόδ. || 'Ασμ.

Μέσα 'κει 'ν' τό πιθαρούδι/τό έξηνταγομαρούδι' έσκυψε νά του γευτή/κ' έκατσέ το ως τό γαστρίν (δηλ. τό έκένωσε μέχρι τής κοιλίας) Κύπρ. β) Τό άπό τής κοιλίας και κάτω άκέραιον τμήμα θραυσθέντος και κολοβωθέντος κατá τό άνω μέρος πηλίνου άγγείου, κατάλληλον εἰς ποικίλας προχείρους χρήσεις (οἶον: εἰς τό άρμεγμα προβάτων, τήν παράθεσιν τροφῆς ή ύδατος εἰς οἰκόσιτα ζῶα ή πτηνά, τήν διατήρησιν ύδατος διά τό «βάψιμο» σιδηρῶν έργαλειῶν, τήν διαφύλαξιν τέφρας χρησίμου διά τήν πλύσιν τών ένδυμάτων, τήν εμφύτευσιν καλλωπιστικῶν φυτῶν, τήν νυκτερινήν οὔρησιν, κλπ.) Κάρπ. Κέρκ. Κύθν. Κύπρ. Κῶς Νάξ. ('Απόραυθ.) Παξ. Πόντ. ('Ιμερ. Κερασ. "Οφ. Σινώπ. Τραπ. κ.ά.) Σίφν. Σύμ. Τήλ.: Βάλε τὰ πίτερα 'ς τό γαστρί νά φῶν οἱ κόττες Παξ. Φέρε μου τό 'ιαστρί με τὰ πίτερα Νάξ. ('Απόραυθ.) Φέρε τό 'ιαστρί του γάττη αὔτόθ. 'Σ τό 'ιαστρί θα φ'τέψω τό βασιλικό αὔτόθ. "Αμον γαστρίν έποΐκες τό σκεῦος -ι- μ' (οἶονεἰ οὔροδόχον άγγεϊον, δηλ. πολὺ άκάθαρτον) Πόντ. ("Οφ. κ.ά.) || 'Ασμ.

Στρατίν μ' ήταν κ' εδίαβαιν-να άπό τόν άιν-Φώτη, τὰ γιατρικά του είχεν τα εἰς τό γαστρί του μπότη (μπότης=πήλινον ύδροδοχεϊον) Κύπρ. Συνών. γάστρα 5. γ) 'Αγγεϊον πήλινον του αὔτου περίπου σχήματος πρός τό προηγούμενον, κατασκευαζόμενον και χρησιμοποιούμενον ειδικῶς εἰς τήν οικιακήν άνθοκομίαν Κρήτ. (Σέλιν. κ.ά.) Πόντ. (Οἶν. Σινώπ. Τραπ. κ.ά.)—Λεξ. Μπριγκ. Δημητρ.:

ΤΟΜ. Δ'- 33

